

8.67x35.97	1	עמוד 11	הארץ - כותרת	25/10/2022	83591478-5
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונות - 80790					

האשכנזים, הלאום והכבוד

רמי קמחי

אחרונה יצא קצפם של זריוי מקלדת על אלוף (במיל') גרשון הכהן, על שאמר כי האשכנזים אינם מכינים כבוד לאומי מהו. הגדיל עשות רוגל אלפר, שבביקורת הטלוויזיה שלו לעג לעמדתו של הכהן התומכת בכבוד לאומי כערך, וגינה אותה כלא רציונלית ונחותה ("הארץ", 18.10). הוא גם הציג את התבטאותו של הכהן כליפי האשכנזים כמוטעית, גוענית ומכלילה, וכמכוונת בעצם, כלפי כל ה"שמאלנים" באשר הם. בניגוד לאלפר אני סבור, כי הכהן אכן התכוון לאשכנזים וגם צדק בהכללתו. יש עמדות שאנשים נוקטים אותן מול המציאות, שמקורן עמוק יותר מאינטרסים פוליטיים מידיים, ולעמדה שרואה בכבוד לאומי ערך נחות, שאין להיאבק עליו, יש אכן מקור רות בהיסטוריה היהודית האשכנזית.

אמירתו של הכהן כורכת יחד שני ערכים נפרדים: לאום וכבוד. אדון בכל אחד מהם בנפרד. לאום תחילה: הקטסטרופות של ימי בית שני – חורבן הבית והכיולון של מרד בר כוכבא – שמקורן היה, בין השאר, בתשוקה לשמר את הייחוד הלאומי והכבוד הלאומי, הותירו את העם היהודי כולו חשדן וזהיר בעניינים של כבוד ולאום. אלא שבהמשך העמדה כלפי הלאום התפצלה. היהודים הספרדים גיבשו את זהותם היהודית הגלותית לאורך תקופת הרקונקוויסטה בספרד. היתה זאת תקופה לאומנית, שלאורכה לחמו הספרדים על כיבוש מחדש של אדמת הלאום שלהם מידי המוסלמים, וגיבשו בתוך כך זהות לאומית איתנה. לעומתם, גם המוסלמים בספרד גיבשו בתקופה זאת זהות לאומית.

התגבשותן של הזהויות הלאומיות הללו יצרה לחץ חזק על היהודים להדגיש, גם הם, את חלקו של הלאום בזהותם, והם אכן עשו זאת. אין זה מקרה, לכן, שדונה גרציה מנדס, אילת ההון היהודייה הספרדייה, היא זאת שניסתה להקים בית לאומי ליהודים בטבריה עוד במאה ה-16. ואין זה מקרה שברוך שפינוזה הוא הראשון שדיבר על מדינה ליהודים כבר במאה ה-17. וכנראה גם שאין זה מקרה שתיאודור הרצל, שסבו היה בן קהילתו של הרב הספרדי הציוני, יהודה אלקלעי בזמליו, הוא זה שהוביל את הציונות המדינית.

קיימת סכנה שהאשכנזים, המנווטים את המדינה, ייהפכו שוב ללא לאומיים וימחלו על כבודם, כמו בהסכם עם לבנון

היהודים האשכנזים לעומת זאת, גיבשו את זהותם היהודית הגלותית במזרח אירופה, באזורים שבהם הזהויות הלאומיות היו רדומות ומבולבלות במשך מאות בשנים, בשל שליטתן של אימפריות מתחלפות רב-לאומיות, כמו האימפריה הרוסית, האימפריה האוסטרו-הונגרית והאימפריה העותמנית.

גם בעניין הכבוד צדק גרשון הכהן. אלפר, במאמרו, מזהה מתן חשיבות לכבוד עם חשיבה נחותה ולא רציונלית. וזהו אכן ההשקפה שסיגלו לעצמם היהודים האשכנזים כלפי ערך הכבוד במהלך הדורות. באזורים האנטישמיים שבהם חיו ושבהם עברו השפלות על בסיס יומיומי, כבוד היה פריווילגיה.

אחד העם ומיכה יוסף ברדיצ'בסקי, מראשוני הוגי הדעות של הציונות, היו חלוקים ביניהם על רוב הדברים. אחד העם היהודי צנטרי גרס כי הציונות כתנועה לאומית יהודית צריכה להשתית את האתוס שלה על ערכים יהודיים מסורתיים, ולשאוף להפוך את עם ישראל לאור לגויים ברוח נבואות הנביא ישעיהו. ואילו ברדיצ'בסקי סבר, כי התנועה הלאומית היהודית צריכה לאמץ ערכים של תנועות לאומיות אירופיות מן האסכולה הרומנטית, כמו קירבה לטבע, דרוויניזם חברתי, ממלכתיות ועוצמה.

אבל על דבר אחד הסכימו שניהם: הרצל אינו יהודי לפי השקפותיו, אלא מתבולל שאימץ תפישות נוצריות. להוכחת טענותיו אלה לגבי הרצל, הביא אחד העם ממחזה שכתב הרצל דמות של יהודי, שיוצא לדו־קרב כדי להגן על כבודו. יהודי אמי תי לא היה עושה זאת, טען אחד העם. לנו, היהודים, ערך הכבוד חשוב הרבה פחות מאשר לגויים.

ולמרות כל זאת, התנועה הציונית האשכנזית היא זאת שהקימה את מדינת הלאום היהודית, והיא שגאלה את הכבוד הלאומי היהודי. אבל זאת, פחות משום שתפישת היהדות כלאום בערה בעצמותיהם של היהודים האשכנזים, והחיים תוך ויתור על כבוד כערך טרדו את מנוחתם, ויותר משום שמעמדם הסוציו-פוליטי הרעוע במזרח אירופה חייב פתרון מידי, ובאותה עת איפשר את יישומו של פתרון כזה.

בימינו, לאחר שהלהט הלאומי הראשוני שליווה את הקמת המדינה ואת ימיה ראשונים נמוג, צפה ועולה הסכנה שהיהודים האשכנזים יחזרו לסורם, כלומר ייהפכו שוב לא-לאומיים וימחלו על כבודם. הסכנה הזאת גדולה במיוחד משום שהאשכנזים הם אלה שמרכיבים את האליטות במדינת ישראל ומנווטים את דרכה של ישראל כמדינת לאום. גרשון הכהן זיהה עמדה שמוחלת על כבוד לאומי בהסכם עם לבנון, שעומדת לחתום הממשלה האשכנזית ביותר שיש לישראל זה שנים, והתריע על כך.

פרופ' קמחי מלמד בבית הספר לתקשורת המונים באוניברסיטת אריאל